

Natur och Miljö

Loppuraportti

Uusi luontokeskus

18.11.2020

Kuva Lotta Söderlund

Ylva Rancken-Lutz

NATUR OCH MILJÖ

KÄÄNNÖS:

Karl-Erik Eriksson

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Svenska
kulturfonten

SISÄLLYSLUETTELO

YHTEENVETO	3
HANKEIDEAN TAUSTAA	3
HANKKEE TARKOITUS JA TAVOITE	4
HANKKEEN KOHDERYHMÄT	4
<i>Korkeamman tason tavoitteet, jotka liittyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämissuunnitelmaan</i>	<i>4</i>
<i>Hankkeen tavoite liittyen Pomoväst ry:n strategiaan paikalliskehitykselle Länsi-Uudellamaalla 2014-2020</i>	<i>4</i>
HANKKEEN TOTEUTUS	4
TAMMISAAREN LUONTOKESKUS	5
AIKATAULU	6
TAMMISAAREN SATAMA-ALUE	6
PANDEMIA-AJAN AIKAINEN VUOROPUHELUPROSESSI	6
<i>Sidosryhmien Face-2-face -kokoukset</i>	<i>7</i>
<i>Facebookryhmä, kävelyhaastatteluja sekä walk-and-talk-kokouksia</i>	<i>7</i>
<i>Kiinteistön soveltuvuus ja sijainti</i>	<i>8</i>
<i>Nykyinen näyttely</i>	<i>9</i>
TULOKSET	10
HANKKEEN AIKAISET HAASTEET	11
<i>Hankoon suunniteltu Itämerikeskus</i>	<i>12</i>
BENCHMARKING	12
LUONTOKESKUS 2.0	14
UUTEEN LUONTOKESKUKSEEN LIITTYVÄT TOIMIJA	14
<i>Läsnäolevat toimijat</i>	<i>15</i>
LÄHEISESTI LIITTYVÄT TOIMIJA	17
MUUT KIINNOSTUNEET	17
<i>Yhteistoimintaa ja synergiaa Luontokeskuksen co-workingtyötilassa</i>	<i>18</i>
KUSTANNUKSET JA RAHOITUS	19
RAPORTOINTI JA HANKKEEN TULOSTEN LEVITTÄMINEN	19
JOHTOPÄÄTÖKSET JA EHDOTUKSET	20
LUONTOMATKAILUN KASVUPOTENTIAALI LÄNTISELLÄ UUUDELLAMAALLA	20
ORGANISAATIOMALLI	20

YHTEENVETO

Hankeidean taustaa

Uusi luontokeskus on kehityshanke, joka pyrkii luomaan vision siitä, miten Tammisaaren ”uuden naturumin” toimintaa voitaisiin kehittää uudeksi luontokeskukseksi. Raaseporin kaupungin (vuokraisäntä) uusien kiinteistöhallinnon suuntaviivojen ja Metsähallituksen (silloinen vuokralainen) uusien strategioiden seurauksena kävi syksyllä 2018 ilmeiseksi, että Tammisaaren luontokeskus on muutosten edessä. Vuoden 2019 aikana käytiin sen vuoksi useiden eri tahojen kanssa keskusteluja toiminnan kehittämistä, mutta yksikään toimija ei halunnut ryhtyä kantamaan vastuuta ja luomaan suunnitelmaa Uudelle luontokeskukselle.

Projekti kumpusi Raaseporin kaupungin uusista suuntaviivoista, jotka koskivat markkinakoron perimistä Tammisaaren satamassa sijaitsevalta Luontokeskuksen kiinteistöltä sekä Metsähallituksen luontopalveluiden uusia strategioita, joiden perusteella maan jokaisen luontokeskuksen palvelutoiminta ulkoistettaisiin. Toisena lähtökohta oli se, että on seudulla on suuri määrä toimijoita, jotka ovat kiinnostuneet luontomatkailusta, ulkoilusta, ympäristöpedagogisesta toiminnasta sekä luontoa ja ympäristöä koskevan tiedon jakamisesta. Ajatuksena oli kyetä edistämään kyseisten toimijoiden välistä yhteistyötä fyysisessä tilassa tarjoamalla erityyppistä asiakaspalvelua, kokouksia ja toimistotoimintoja.

Raaseporin luonto ry ehdotti, että tukea voitaisiin hakea kehityshankkeelle ja 28.10.2019 pidetyssä kokouksessa ryhmä mm. Raaseporin kaupungin, Metsähallituksen ja Natur och Miljö r.f.:n (NoM) edustajia kokoontui keskustelemaan eri vaihtoehtoista. Kokouksessa kaikki osapuolet totesivat tarpeen kehityshankkeesta, jossa monien eri toimijoiden edut ja tarpeet sovitettaisiin yhteiseksi visioksi siitä, miten Uudesta luontokeskuksesta voitaisiin kehittää uusi luontotiedon ja luontopedagogiikan keskus. NoM ilmoitti organisaation valmiudesta hallinnoida vastaavaa kehityshanketta vuoden 2020 aikana.

Natur och Miljö on ruotsinkielinen, valtakunnallinen vuonna 1970 perustettu ympäristöjärjestö. NoM on tätä nykyä liitto, jolla on 20 paikallisyhdistystä, niiden joukossa Raaseporin Luonto ry. NoM pyörittää luontokoulu Utternia, joka tarjoaa ulko-opetuspalveluja Länsi-Uudenmaan päiväkodeille ja kouluille. Koulun varasto sijaitsee Siuntiossa, jossa sillä oli aikaisemmin myös toimisto. Liikkuvaan toimintamalliin perustuvalla luontokoululla on ollut tukipiste Tammisaaren luontokeskuksessa vuoden 2020 alusta.

Hankkeen tarkoitus ja tavoite

Hankkeen tarkoituksena on siis ollut luoda visio siitä, miten Uuden luontokeskuksen yhteyteen voitaisiin luoda uutta toimintaa sekä sitouttaa seudun keskeiset toimijat visioon. Toinen tarkoitus on ollut vuoropuhelun avulla selvittää sidosryhmien tarpeet ja kiinnostus tulla vuokralaisiksi Luontokeskuskiinteistöön. Hankkeen käytännön tavoitteena on siten ollut laatia suunnitelma ja koostaa konkreettisia esityksiä siitä, miten uusi luontokeskus voisi toimia luontokeskuskiinteistössä sekä työstää hankeraportti, jossa visio ”Uudesta luontokeskuksesta” kuvailaan.

Hankkeen kohderyhmät

Hankkeen *ensisijaisia kohderyhmiä* ovat ne toimijat, jotka ovat kiinnostuneita luontopedagogiikasta, luontomatkailusta, ympäristötutkimuksesta ja ympäristötiedon tuotannosta. *Toissijaisia kohderyhmiä*, joiden parissa toimijat tulisivat työskentelemään, ovat varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen parissa olevat lapset, vierassataman kävijät, henkilöt jotka haluavat oppia tuntemaan seudun kansallispuistoja ja virkistysalueita sekä oleskelemaan niissä, henkilöt jotka ovat kiinnostuneita vesiluonnosta sekä luontoelämyksiin keskittyvät matkailijat (niin Suomesta kuin ulkomailta). Seudun asukkaat ovat myös uuden luontokeskuksen keskeinen kohderyhmä. Tammisaaren luontokeskuksella on pitkä historia ja vahva symboliarvo, josta mm. Luontokeskuksen puolesta syksyllä 2018 annettu kansalaisadressi on elävä osoitus.

Korkeamman tason tavoitteet, jotka liittyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan

Hanke edistää Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman tavoitteita kannustamalla kestävään virkistystoimintaan, lisäämällä luontomatkailun palveluja, kohentamalla kulkukelpoisuutta saaristossa, parantamalla seudun elinvoimaa, elämänlaatua ja viihtyvyyttä.

Hankkeen tavoite liittyen Pomoväst ry:n strategiaan paikalliskehitykselle Länsi-Uudellamaalla 2014–2020

Hankkeen tavoitteet ovat yhteneväiset Pomovästin paikalliskehityksen strategian kanssa. Yksi tavoitteista on oppia hyödyntämään kaikki se, minkä luonto tarjoaa, tuoda se kaikkien ulottuville, sillä luonto edistää asukkaiden ja kävijöiden hyvinvointia samalla kun huolehdimme siitä hyvin. Hankkeen tavoitteena on myös Pomovästin strategian tavoin kehittää luontomatkailua kestäväällä tavalla ja luoda tulomahdollisuuksia kestävä kehitystrategian avulla luonnon tarjoamien resurssien pohjalta.

HANKKEEN TOTEUTUS

Hankepäälliköksi palkattiin 1.4.2020 sosiologi Ylva Rancken-Lutz. Hän on edistänyt prosessia pitämällä yhteyttä pääsidosryhmiin ja saavuttamalla seudulla luontomatkailun, luonto- ja ympäristökasvatuksen sekä ympäristönsuojelun parissa työskenteleviä potentiaalisia toimijoita. Hän on kevään, kesän ja syksyn aikana käynyt niiden kanssa vuoropuhelua tunnistaakseen ne

toimijat, jotka voivat ajatella osallistuvansa konkreettisin panostuksin Uuden luontokeskuksen toteutukseen, samoin mihin toimintaan Uuden luontokeskuksessa ne haluavat osallistua ja minkä organisaatorakenteen puitteissa.

Ennen hankkeen käynnistymistä käytyjen keskustelujen perusteella kyse on aika rönsyilevästä joukosta, johon kuuluu toimijoita kuten kaupunki, valtio, yksityisiä yrittäjiä ja aatteellisia yhdistyksiä, joiden puoleen hankepäällikkö kääntyi etsiessään toimijoita mukaan kehittämään yhdessä uutta luontokeskusta Tammisaareen. Kyseinen rönsyily on osoittautunut esteeksi koko prosessin aikana, ja sen vuoksi joukko on vain osittain saatu nivottua yhteen. Myös hankkeen käynnistyessä 1.4.2020 tuulta alleen saanut Koronapandemia teki vuoropuhelusta odotettua vaikeampaa.

Toimijoiden ja sidosryhmien kanssa käytyjen keskustelujen aikana ajankohtaistunut kysymys on Koronapandemian ja ilmastokriisin vaikutus luontomatkailuun ylipäänsä sekä matka- ja matkailualan tulevaisuus Raaseporissa ja laajemmin koko maailmassa. Matkailuin piirissä toimivat tahot kokivat kuitenkin, että kiinnostus Raaseporissa tapahtuvaa ”kotimatkailua” kohtaan lisääntyi kesällä 2020.

Tammisaaren luontokeskus

Tammisaaren luontokeskus on käynnistymisestään vuonna 1995 lähtien toiminut vanhassa 1840-luvun puumakasiinissa Tammisaaren satamassa. Kiinteistön omistaa Raaseporin kaupunki. Rakennuksella on rikas historia tullikamarina ja yhtenä Suomen ensimmäisistä diskoista, nimeltään ”Gnägget”. Kunnostus Gnägget -diskosta Tammisaaren luontokeskukseksi käynnistyi vuoden 1993 lopussa. Kunnostus toteutettiin vaiheittain ja ensimmäinen näyttely valmistui keväällä 1995. Nykyinen näyttely rakennettiin vuonna 2012. Metsähallitus kattoi leijonanosan (90 %) kunnostuksesta ja molempien näyttelyiden rakennuskustannuksista. Sama koskee koko AV-tekniikan rahoitusta ja ylläpitoa. Metsähallitus on investoinut tiloihin yli 250 000 euroa.

Luontokeskuksesta tuli heti suosittu nähtävyys Tammisaareen ja se on siitä lähtien toiminut koontumispaikkana kaikille luonnosta kiinnostuneille ja kesäaikaan lapsiperheiden julkisena olohuoneena. Toiminnasta on pääosin vastannut Metsähallituksen luontopalvelut, joka on samalla voinut kertoa seudun luonnonpuistoista ja muista luonnonsuojelu- ja virkistysalueista sekä saariston luonnosta. Luontokeskuksessa on myös järjestetty monia luontopedagogisia aktiviteetteja sisä- ja ulkotiloissa sekä pysyvään näyttelyyn liittyneitä opastuksia. Metsähallituksen toimistotilat ovat myös sijainneet rakennuksessa alusta lukien¹. Tammisaaren luontokeskus on ollut kesäisin avoinna joka päivä ja aiemmin myös talvisin, mutta viime vuosina talvella on keskitytty tilaisuuksiin ja ryhmävarauksiin. Luontokeskuksella on perustamisesta alkaen ollut vuosittain 15 000 – 27 000 kävijää. Tammisaaren luontokeskus oli maamme ainut saaristoon keskittynyt luontokeskus. Se oli toiminnan päättyessä joulukuussa 2019 myös viimeinen Metsähallituksen lounaisen Suomen luontokeskuksista.

^{1,2} <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1659>

Aikataulu

Hankesuunnitelmassa oli toivomuksena, että Uuden luontokeskuksen päätoimijat olisi löydetty jo loppukesästä 2020 ja että visio olisi hankeaikana saatu voimakkaasti ankkuroitua niiden keskeisten toimijoiden keskuuteen, jotka ovat valmiit yhdessä toteuttamaan vision. Tätä tavoitetta ei ole saavutettu raporttia kirjoitettaessa (marraskuussa 2020), koska aikataulu on pari kuukautta myöhässä. Tähän on useita syitä. Ensinnäkin hanke käynnistyi kaksi kuukautta suunniteltua myöhemmin (kun hankepääallikkö palkattiin 1.4). Silloin oli jo asetettu Koronapandemiasta aiheutuneita rajoituksia, mikä sulki pois fyysiset kokoukset, jotka olisivat olleet tärkeitä prosessin eteenpäin viemiseksi. Toiseksi kaikkien osapuolten päätökset osallistumisesta Uuden luontokeskuksen toimintaan ovat viipyneet odotettua pitempään. Jälkimmäisessä tapauksessa pääsyy löytyy siitä, että sidosryhmien (organisaatioiden, viranomaisten ja yrittäjien) on pitänyt käydä läpi omat strategiansa ennen kuin ne voivat antaa lupauksen sitoutumisesta Uuteen luontokeskukseen.

Tammisaaren satama-alue

On selkeästi todettava, että Tammisaaren satama on erinomainen portti Tammisaaren saaristoon ja kansallispuistoon. Luontokeskuskiinteistöön on helppo kulku satamasta, asema-alueelta ja toriytimeistä. Sijainti satamassa edesauttaa niin kansallispuiston kuin luontoaktiiviteettien markkinointia ja yleistä ympäristötiedon tuottamista vierailijoille ja asukkaille.

Tammisaaren luontokeskuksen kiinteistö sijaitsee kaupunkiympäristössä, joten käynti siellä suuresti poiketa luonnon helmassa sijaitsevasta luontokeskuksesta. Hankepääallikkön kartoitus osoittaa saman kuin aikaisemmatkin asukas- ja kävijätutkimukset² eli sen, että käynti Tammisaaren luontokeskuksessa on usein yhdistetty yleiseen vierailuun Tammisaaressa, jolla ei ole ollut suoraa luontokytkeä. Hankeaikana haastatellut yrittäjät ovat niin ikään todenneet, että Tammisaaren kaltaisella paikkakunnalla matkailuyrittäjän kannattavuus kytkeytyy elämispaketteihin, eli ulkoiluun tai luontoelämykseen, yhdistettynä ruokailuun ja asumiseen seudulla. Hankkeen aikana on tuotu esiin kävijöiden ja yrittäjien esittämä toive siitä, että erityisesti matkailupalvelujen koordinoitua voitaisiin sulavoittaa, jotta satama-alueella vierailevat saisivat parempaa palvelua.

Korona-pandemian aikainen vuoropuheluprosessi

Keskeiset yhteistyötahot Raaseporin kaupunki, Metsähallitus ja Natur och Miljö ovat pitäneet jatkuvasti yhteyttä puhelimitse, s-postitse ja digikokouksin. Työ yhteyksien luomiseksi tuleviin yhteistyökumppaneihin, verkostojen rakentamiseksi ja potentiaalisten toimijoiden kannustamiseksi on tapahtunut puhelinkeskusteluja, digitaalisia kokouksia, kävelykokouksia ja

joidenkin face-2-face -kokousten kautta. Koska kuitenkin ei ole ollut mahdollista koota toimijoita fyysisiin vuoropuhelukokouksiin on ollut vaativaa ja haastavaa edistää vuoropuhelua heidän kanssaan. Vaikka pääosin digitaalisuuteen perustunut viestintä on toiminut suhteellisen hyvin, voimme näin jälkikäteen todeta, että face-2-face -kokoukset olisivat olleet tärkeitä, jotta olisimme voineet aikaisessa vaiheessa nopeuttaa kiinnostuneiden ja toimijoiden etsimisprosessia. Parasta olisi ollut, jos kaikkien sidosryhmien näkemykset olisi saatu tietyn aikakehyksen puitteissa. Avoimet tiedotuskokoukset Uusi luontokeskus-hankkeesta olisivat myös olleet paikallaan, jotta olisimme löytäneet kiinnostuneita toimijoita ja siten saaneet suunnitelman pikaisemmin valmiiksi.

Hankepäällikkö on ollut yhteydessä noin kuuteenkymmeneen toimijaan ja käynyt useita keskusteluja vakavasti otettavien toimijoiden kanssa selvittääkseen edellytykset uudelle luontokeskukselle nykyisen keskuksen kiinteistössä. Kesän ja syksyn kuluessa saatiin vähitellen koostettua toimijoita, joilla on halua tulla mukaan Uuteen luontokeskukseen. Tähän raporttiin on nyt koottu konkreettisia ehdotuksia uudeksi yhteistyömalliksi.

Koska emme ole voineet pitää suunnitellusti face-2-face -kokouksia paikallisten toimijoiden kanssa, on potentiaalisten toimijoiden tavoittaminen ollut haasteellista. ”Lumipallo”-menetelmän avulla on löydetty joitakin potentiaalisia toimijoita, jotka on kutsuttu keskustelemaan hankepäällikön kanssa. Menetelmän mukaan hankepäällikkö on tiedustellut vuoropuheluprosessin aikana kaikilta ehdotuksia toimijoiksi, jotka mahdollisesti haluavat osallistua toimintaan.

Sidosryhmien face-2-face -kokoukset

Laajempi face-2-face -sidosryhmäkokous pidettiin 29.9.2020 Ravintola Fyrenin tiloissa Tammissaarella. Kokouksessa olivat läsnä Tammisaaren luontokeskuksen hoitaja Lotta Söderlund ja puistonjohtaja Harri Karjalainen (Metsähallitus), toiminnanjohtaja Bernt Nordman ja hankepäällikkö Ylva Rancken-Lutz (Natur och Miljö), matkailupäällikkö Ville Vuorelma ja kehityspäällikkö Jennifer Gammals (Raaseporin kaupunki), Jöns Aschan (Melontatehdas), Gustav Munsterhjelm (Raaseporin Luonto ja Ympäristö), Björn Wadenström (Archipelago Activities), Peik Grönholm (Raaseporin 4H), Daniel Råstedt, Jonna Engström-Öst (Yrkeshögskolan Novia), Matias Scheinin (Pro Litore ry)

Kokoukseen oli kutsuttu ne tahot, jotka olivat osoittaneet kiinnostuksensa aikaansaada toimintaa Uuteen luontokeskukseen. Kokouksen tavoitteena oli toisaalta kertoa suunnitellusta toiminnasta toinen toiselle ja toisaalta jatkaa aloitettua keskustelua siitä, miten toivottu toiminta voitaisiin sovittaa saman katon alle. Yrittäjien kanssa pidettiin vielä yksi face-2-face -kokous 12.10, Metsähallituksen luontokeskushenkilökunnan, Pro Litore ry:n ja NoM:n kanssa 19.10 ja yksi 2.11.2020.

Facebookryhmä, kävelyhaastatteluja sekä walk- and talk-kokouksia

Pandemian ja sen aiheuttamien rajoitusten vuoksi emme siis ole voineet tavata asukkaita ja

kävijöitä avoimissa informaatiotilaisuuksissa voidaksemme toimittaa viestimme suurelle yleisölle ja paikallisille toimijoille. Facebookryhmän sivusta *Vision Nya naturum*³ tuli siksi tarkoituksenmukainen työkalu tiedon saattamiseksi digitaalisia medioita käyttäville henkilöille ja kutsua heidät mukaan vuoropuheluun. Vaikka julkinen keskustelu onkin ontunut, on sivu jossain määrin toiminut kansalaisvuoropuhelun kanavana. Sen ansiosta paikalliset toimijat ovat ottaneet yhteyttä hankepäällikköön sekä jakaneet omia ideoitaan ja mietteitään hankkeesta ja mahdollisesta osallistumisesta siihen.

Lisäksi haastateltiin noin 20 henkilöä ja kävijää digitaalisesti ja kävelyhaastatteluun Tammisaarella. Hankepäällikkö on lisäksi kutsunut noin kymmeneen walk- and talk -kokoukseen. Kävelyt paikan päällä ja keskustelut luotokeskusta koskevista visioista ovat osoittautuneet hyväksi menetelmäksi koska ne helpottavat itse paikan ja sataman sosiaalisen elämän ymmärrystä.

Suuri yleisö peräänkuuluttaa (kommentit Facebooksivulla ja hankeaikana haastatellut noin 30 asukasta ja kävijää) satama-alueelle paikkaa, jossa kaikenikäiset voivat helposti saada infoa elämyksistä kansallispuistossa, saaristossa, kaupungissa ja lähialueella. Lisäksi toivotaan parempia yhteyksiä (venekuljetuksin) kansallispuistoon ja muille seudun virkistysalueille ja sieltä pois. Ilman omaa venettä saaristoon pääsy tuntuu turhan vaikealta. Monet toivovat myös kahvilatoimintaa, sillä tällä hetkellä satama-alueella on lähinnä ruokaravintoloita. Haastatellut ovat monissa keskusteluissa ilmaisseet huolensa Itämeren ympäristöongelmista ja siitä, miten tärkeä luotokeskus juuri siksi olisi.

Facebookryhmän ideoiden inspiroimana arkkitehti Matias Nyström esitteli vision uudisrakennukseksi. Vision lähtökohtana on rakentaa Ramsholmenille kaupunkiympäristön ja luonnonsuojelualueen rajalle uusi luotokeskus – eräänlainen Itämerikeskus – johon saadaan mukaan useita eri toimijoita. Tarkoituksena on aktivoida aluetta ja tehdä siitä merkittävä käyntikohde Tammisaarella⁴.

Kiinteistön soveltuvuus ja sijainti

Kysymys kiinteistön soveltuvuudesta erityisesti suunnitteilla olevaan toimintaan on edelleen avoin ja se on selvitettävä niiden toimesta, jotka jatkavat toimintaa ja vuokrasopimusta. Kiinteistön soveltuvuus nykykunnossa on merkittävästi kiinni siitä, onko suunniteltu toiminta talossa jo toimineen aktiviteetin kaltaista. Kunnan edustajien kanssa käytyjen keskustelujen jälkeen on ilmennyt, että mikäli tilanne edellyttää perusparannusta, esim. jos on tehtävä tilaa kahvilalle, kyseisen urakoitsijan on ainakin suureksi osaksi rahoitettava se itse.

Niille toimijoille, joilla on kiinnostusta toimia talossa, on ilmoitettu, ettei näyttelyosaa⁵, eli kiinteistön läntistä puolta, ole eristetty. Koska rakennus on alun perin rakennettu kylmäksi talvivaras-

³ <https://www.facebook.com/groups/visionnyanaturum/>

⁴ <https://bit.ly/34J6s77>

⁵ 50 % pinta-alaltaan 270 neliön rakennuksesta

toksi (lukuun ottamatta keittiöosaa, jossa henkilökunta oleskeli) talon tämän osan kestävä käyttö kylmänä vuodenaikana edellyttää toimenpiteitä. Rakennustekniseltä asiantuntijalta voitaisiin siksi pyytää tietoon pohjautuvat lausunnot ympärivuotisen käytön vaikutuksista koko rakennukseen.. Selvää on, että paloturvallisuus on hyväksytty rakennuksessa tähän saakka järjestettyä toimintaa varten.

Huhtikuun lopussa, eli muutamaa kuukautta hankeajan käynnistymisestä, julkistettiin Raaseporin uusi satamasuunnitelma, joka voi toteutuessaan jossain määrin vaikuttaa luontokeskuskiinteistön toimintaan. Vaikka kiinteistö ei varsinaisesti ole osa uutta kaavaa, sillä tulee olemaan vaikutuksia erityisesti satamatoimiston sijoittumiseen ja satamapalveluihin liittyvien urakoitsijoiden toimintaan. Ne sataman urakoitsijat, jotka ovat osoittaneet kiinnostuksensa olla mukana Uudessa luontokeskuksessa vastaavat sataman palveluista vuoteen 2022 saakka (ks. s. 13).

Nykyinen näyttely

Toukokuussa 2012 avattiin pysyvä näyttely saariston luonnosta yhteistyössä Raaseporin ja Uudenmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kanssa⁶. Näyttely kertoo muutoksista saariston luonnossa ja kulttuurissa. Näyttelyssä kerrotaan useista, saaristoon vaikuttavista ilmiöistä, kuten rehevöitymisestä, ilmastonmuutoksesta, ympäristömyrkyistä ja saariston käytöstä kautta aikojen. Näyttelyn tavoitteena oli herättää kiinnostusta ympäristöasioita kohtaan ja saada kävijä miettimään omaa rooliaan ja sitä, miten yksilö voi ehkäistä kielteisiä muutoksia luonnossa. Näyttelyn erityinen painottuminen näihin teemoihin liittyviin ilmiöihin on tehnyt siitä ajan mittaan entistä ajankohtaisemman. Näyttely pyrkii olemaan interaktiivinen sillä Tammisaaren luontokeskuksessa vierailevien enemmistö on ollut lapsiperheitä, lastentarharyhmiä ja kouluryhmiä. Niille mahdollisille toimijoille, jotka ovat ankkuroineet toimintansa paikalliseen luontoon (esim. ympäristökasvatukseen, merentutkimukseen ja luontomatkailemisen alalla) kosketusaistiin perustuva näyttely olisi keskeinen voimavara, minkä myös seuraava lainaus Lotta Söderlundin, Tammisaaren luontokeskuksen hoitajan ja varhaiskasvatuspedagogin) lausunnosta osoittaa:

Luontokeskuksen henkilökunta on saanut vuosien varrella myönteistä palautetta juuri siitä, että näyttely toimii vastavoimana nykyiselle digitaaliselle yhteiskunnalle. Perusnäyttelyn voima on epädigitaalisuudessa, sen minkä itse teet myös itse tajuat! Oppimalla ymmärtämään ”lähisaaristoa” opit myös vähitellen tajuamaan saariston luonnon ja kulttuurin suuria kokonaisuuksia. Lapset saavat näyttelyn avulla kaikilla aisteillaan tietää miten saaristo voi, ja miten he itse voivat myötävaikuttaa saariston hyvinvointiin... Jotta näyttely olisi tulevaisuudessa sekä mielenkiintoinen että ajankohtainen siihen voisi myös lisätä osion, jossa tuoreimpia tutkimustuloksia esitetään tasolla, jonka tavallinen kävijä voi omaksua.

Luontokouluopettaja Julia Scheinin (aiemmin Tammisaaren luontokeskuksen esimiehen sijainen), joka oli mukana suunnittelemassa ja luomassa näyttelyä ja myöhemmin oppaana, korostaa

⁶ <https://julkaisut.metsa.fi/julkaisut/show/1659>

että opastusten sisältöön on panostettu erittäin paljon. Sisältöjä on painotettu sekä enemmän paikallisen luonnon että suurempien kuvioiden suuntaan, välillä sisältäen myös tutkimustietoa. Hän korostaa myös oikeiden ihmisten fyysisessä tilassa annetun luontotiedon merkitystä toisin kuin digitaalisessa tiedossa. Hän toivoo että opastukset jatkuvat ja että ryhmien oppaina toimisivat tulevaisuudessa eri alojen asiantuntijat ja oppaat kuten Metsähallituksen henkilökunta, luontopedagogit, museopedagogit, tutkijat ja luontomatkailuyrittäjät;

Näyttelyssä on ollut mukana aina päiväkotilapsista eläkeläisiin ja muihin asiantuntijaryhmiin. Painopiste on välillä ollut enemmän saariston kulttuurissa ja historiassa. Juuri tämä on yksi näyttelyn vahvuuksista, sen monipuolisuus, miten se on jakautunut pieniin mikroympäristöihin, joiden välillä voi liikkua ja että opastuksen sisällön voi sopeuttaa...Tärkeätä oli, että näyttely toimisi usealla tavalla, opastuksin, joiden teemat ja tasot vaihtelevat. Yksittäisille kävijöille ja lapsiperheille näyttely toimii opasteiden avulla automaattisesti. Asiantuntevan oppaan tai kasvattajan kanssa sisältöä voi syventää halutulle tasolle, eri kohderyhmille ja halutuun painotukseen...

Haluamme korostaa raportissa sen merkitystä, että Uudesta luontokeskuksesta tulee matalien kynnyksen luontokeskus, kuten Julia Scheinin niin hyvin kuvailee seuraavassa sitaatissa:

Minusta oli aina fantastista, kun ihmiset saattoivat tulla luontokeskukseen puolivahingossa, silmäillen ympäriinsä tai lastensa perässä. Näin saatiin useasti hienoja keskusteluja luontokysymyksistä. Henkilökunnan osaaminen on tärkeää, kuten myös kyky luoda matala kynnyks vuorovaikutukselle.

Näyttelyn sisältö perustuu siis noin 20 vuoden asiantuntemukseen luontokeskuksen toiminnasta. Keskeiset toimijat pitävät sisältöä yhä erittäin ajankohtaisena. Päätös näyttelyn säilyttämisestä tai siirtämisestä kuuluu Uuden luontokeskuksen uusille toimijoille, joiden on keskusteltava asiasta Metsähallituksen kanssa.

Tulokset

Hankkeen tarkoituksena on siis ollut luoda visio siitä, miten entisen Tammisaaren luontokeskuksen toiminnasta voidaan kehittää uusi luontokeskus – uusi luontomatkailun, ympäristön ja luontopedagogiikan keskus – kuten hankesuunnitelmassa hahmoteltiin. Lähtökohtamme on ollut, että jotta toiminta olisi pitemmällä tähtäimellä kannattavaa, keskuksen on saatava kytettyä useampia toimijoita joilla on siellä päivittäistä toimintaa. Uskomme myös, että taloon liittyvien useiden luonto- ja ympäristötekijöiden toimintamalli antaa kaikkia asianosaisia hyödyttäviä synergiaetuja.

Kaupunki toivoo yhden pääyrittäjän ottavan vuokrasopimuksen nimiinsä 1.1.2021, mutta kaupungin edustajan mukaan uutta sopimusta voisi lykätä muutamalla kuukaudella jos kiinteistössä on tehtävä perusparannuksia. Tällä hetkellä meillä on yksi kiinnostunut päätoimija – Melontatehdas – jonka kanssa hankeryhmä on käynyt vuoropuhelua hankkeen aikana. Kiinteistön omistaja Raasepori päättää kiinteistössä sallittavasta toiminnasta ja siitä, keille kiinteistön

vuokrasopimus lopulta siirretään.

Hankkeen aikaiset haasteet

Kyse on kuten todettua sekalaisesta joukosta, joka yhteistyön avulla nivotaan yhteen Tammisaaren uudessa luontokeskuksessa. Hankkeen strategia yhteisestä visiosta sopimiseksi oli siksi luoda yhteistyölle suotuisa ilmapiiri toimijoiden välille kutsumalla heidät yhteiseen vuoropuheluun, johon osallistuvat yrittäjät, organisaatiot, kunta ja Metsähallitus. Se on kuitenkin osoittautunut vaikeaksi vallitsevien koronavirusrajoitusten aikana. Lisäksi kaikkien osapuolten päätökset osallistumisesta toimintaan ovat viipyneet odotettua pitempään. Hankeryhmällä ei siksi ole ollut muuta vaihtoehtoa kuin odottaa kaikkien toimijoiden tekevän vaaditut päätökset ennen kun ne voivat antaa lupauksen sitoutumisesta Uuteen luontokeskukseen.

Tammisaaren luontokeskuksen tulevaisuus on viime vuosina kiinnostanut monia ja olimme toivoneet saada kopin tästä innostuksesta projektin aikana. Avoimilla, yleisillä kokouksilla olisi voinut olla erityisen tärkeä rooli hankkeen 3-4 ensimmäisen kuukauden aikana, toisaalta tiedon jakamiseksi hankkeesta potentiaalisille toimijoille ja toisaalta vuoropuhelun ja prosessin eteenpäin viemiseksi. Olisi myös ollut tärkeitä saada ulos sanoma siitä, että tässä on kyse uudesta luontokeskuksesta ja uudeltaisesta organisaatio- ja toimintamallista, jota Metsähallitus ei tule johtamaan.

Metsähallituksen päätös on viipynyt, niin toimistotilan tarpeen osalta kuin koskien Metsähallituksen roolia tulevassa luontokeskuksessa. Hankeryhmä sai vasta syyskuussa 2020 tietää, että Metsähallituksen henkilökunta, jonka työtilat olivat alusta eli vuodesta 1995 sijainneet luontokeskuksessa, muuttaisi ennen vuodenvaihdetta toisiin tiloihin Tammisaareen. Päätös tehtiin pitkän harkinnan jälkeen jotta henkilökunta saisi työrauhan uudelleenorganisoinneista johtuvan, useiden vuosien kaaottisen työympäristötilanteen jälkeen.

Kaupungin vaatimus yhdestä päätoimijasta selvisi ensimmäisessä pääsidosryhmien kanssa pidetyssä kokouksessa. Tämä on osoittautunut haasteeksi ja esteeksi, koska kaikki kiinnostuksensa ilmaisseet toimijat pitävät noin 2000 € kuukausivuokraa ylivoimaisena, myös joidenkin alivuokralaisten kera.

Toistuva haaste hankkeen aikana on ollut, että usea osapuoli ei ole halunnut kertoa hankepäällikölle tai muille hankkeessa mukana oleville ja sidosryhmille toimintaideoitaan ja aikatauluun prosessin etenemisestä heidän osaltaan. Tämä on toiminut yhteistyöhankeidean vastaisesti ja johtanut vaikeuksiin edetä hankkeessa. Hankkeen aloitusvaiheessa kaikki päätoimijat vaikuttivat olevan yhtä mieltä siitä, että hankkeella ja hankepäälliköllä oli eräänlainen valtakirja yrittää, yhdessä pääsidosryhmien kanssa, löytää sopivia toimijoita, jotka yhdessä voivat luoda toimivan, laadukkaan ja inspiroivan kokonaisuuden. Hankekauden loppua kohden on kuitenkin käynyt ilmi, että kaupunki (kiinteistönomistajana) loppujen lopuksi päättää kuka saa vuokrata luontokeskuksen kiinteistön ja pyytää omat tarjoukset yrittäjiltä.

Hankoon suunnitteilla oleva Itämerikeskus

Hankeryhmä sai syyskuussa tietää, että Hangossa on uusia suunnitelmia, jotka koskevat Hankoon kaavailtua Itämerikeskusta. Hankepäällikkö otti yhteyttä Hangon museoon ja hankekoordinaattori Tiina Schreckiin, joka kertoi hankkeen käynnistyneen silloin kun uutta museokeskusta suunnitteleva Hangon museo etsi uusia yhteistyökumppaneita. Uuden luontokeskuksen hankeryhmä on Hangon suunnitelmasta keskustellessaan lähtenyt siitä, että koska Hangolla ja Tammisaarella on erilaiset profiilit ja osittain eri kävijäryhmät tulee kyseisestä keskuksista lähinnä myönteinen yhteistyötaho eikä kilpailija. Tammisaaren Uusi luontokeskus voisi siksi keskittää toimintansa esimerkiksi Raaseporin rannikkovesiin, saaristoon, kansallispuistoon ja virkistysalueisiin. Nyt Uuden luontokeskuksen tulevien toimijoiden on tärkeitä noudattaa hankesuunnitelmia ja pitää yhteyttä Tiina Schreckiin, joka hakee paraikaa rahoitusta alustavalle selvitysprojektille.

Benchmarking

Yksi hankepäällikön tehtävistä on hoitaa ”benchmarkingia” (esikuva-analyysi, vertaiskehittäminen). Näin tehtiin online koko hankkeen ajan ja Ruotsiin elokuun lopussa 2020 suuntautuneella opintomatalla. Opintomatka antoi yhteysverkostoja ja inspiraatiota. Mahdollisuus vieraillla Ruotsissa muutamassa luontokeskuksessa Suomen Luontokeskuksen ollessa suljettuna Koronapandemian vuoksi (Ruotsissa ne olivat avoinna mutta palvelu rajattu lähinnä ulkotiloihin) oli erityisen tervetullut. Raportissa kerrotaan neljästä Luontokeskuksen kaltaisesta keskuksista, jotka voisivat olla innostavia esimerkkejä ja projektin kannalta merkityksellisimpiä.

Suomen luontokeskus Haltia⁷ on nykyaikainen näyttely- ja tapahtumakeskus Espoon Nuuksiossa. Luontokeskuksessa vierailija voi tutustua koko Suomen luontoon ja maan 40 kansallispuistoon. Erityinen panostus on kuitenkin tehty pääkaupunkiseudun luonnon osalta. Haltia, joka on avoinna ympäri vuoden, esittelee Suomen luontoa perinteisen ja multimedianaäyttelyn yhdistelmänä. Keskuksessa on myös galleria erikoisnäyttelyille. Haltia tarjoaa suuren määrän tilaisuuksia ympäri vuoden, opastuksia ja luontokoulutoimintaa.

Ravintola Haltia profiloituu luomu- ja lähituotetun ruoan avulla ja kauppa tarjoaa kaikkea ulkoilutavaroista ja leikkikalusta karttoihin ja kansallispuistotuotteisiin. Sieltä voi myös vuokrata varusteita retkille kansallispuistossa.

Haltian luontokeskuksesta on näköala Nuuksion kansallispuistoon ja sieltä on helppo kulkea vaellusreiteille ja Pitkäjärvelle. Haltian rakennus, jonka arkkitehtuurin innoittajana ovat Kalevalan kertomukset, oli ensimmäinen Suomessa kokonaan CLT-levyistä rakennettu julkinen rakennus. Rakennuksen lämmönlähteitä ovat aurinkoenergia ja maalämpö. Keskuksella on useita yhteistyötahoja, kuten pääkaupunkiseudun kuntia ja joukko yrityksiä. Päärahoittajia ovat valtio,

⁷ <https://www.haltia.com/fi/>

Metsähallituksen luontopalvelut, ympäristöministeriön budjetti ja kunnat. Sisäänpääsymaksu on samaa luokkaa kuin tavallinen museokäynti, mutta kävijät pääsevät sisään Museokortilla mikä on varmasti omiaan alentamaan kynnystä vierailta keskuksessa.

Merikeskus Vellamo⁸ sijaitsee Kotkan Kantasatamassa. Oli älykäs liike sijoittaa merikeskus keskelle vanhaa satamamiljöötä, jossa vanha sataman tunnelma nostokurkineen on säilytetty. Rakennus muistuttaa aallonharjaa, joka alkaa taittua ja kattoestradilta avautuvat näkymät kaupungin ja meren suuntaan. Merikeskuksessa on noin viisikymmentä työntekijää, mm. konservaattoreita, kokkeja, tutkijoita ja kiinteistöhoitajia. Keskuksen näyttelyt keskittyvät mereen, merelliseen kulttuuriin ja Kymenlaakson historiaan. Keskus tarjoaa kokous- ja seminaarituloja, 200-paikkaisen auditorion, perinteisen ravintolan ja museokaupan.

Merikeskus Vellamossa toimivat kulttuurikeskus Ruuma, kaupungin kulttuuripalvelut, Suomen merimuseon arkisto, Kymenlaakson museo ja Merivartiomuseo, josta on varmasti ollut etua kaikille talossa toimiville. ”Vellamo kanava” on digitaalinen kanava, joka täydentää ja syventää näyttelyitä. Sisäänpääsymaksu on Haltian tavoin vastaavien museoiden tasolla ja Museokortti oikeuttaa sisäänpääsyyn myös täällä.

Suunnittelutyön kannalta innostava oli Ruotsiin ja Vaasaan tehdyn opintokäynnin yhteydessä tehty vierailu Merenkurkun saariston maailmanperintöalueelle, joka ulottuu Merenkurkun yli Suomeen Pohjanmaalle ja saada tietoa sen ympärille kehitetystä ylikansallisesta yhteistyöstä

Korkearannikon luontokeskuksessa (**Höga kustens Naturum**)⁹, joka sijaitsee Skulebergetin luonnonsuojelualueella lähellä Korkearannikon kansallispuistoa (Höga kustens nationalpark) ja Merenkurkun maailmanperintökohdetta (lähellä Sundsvallia), toiminnanjohtaja Maria Carlemalm esitteli näyttelyn ja toimintaa. Kiipeily on suosittu harrastus luonnonpuistossa, samoin kuin retkeily Korkearannikkoa myötäilevillä vaellusreiteillä. Uusi yrittäjä vuokraa varusteita vaelluksia ja kiipeilyä varten, luontokeskuksessa on myös lähiruokaa tarjoava ravintola. Uusien näyttelyjen suunnittelu, rakentaminen ja esittely tehdään innostavassa yhteistyössä taiteilijoiden kanssa. Tästä toimintatavasta myös Uuden luontokeskuksen toimijat voisivat ottaa oppia.

Vierailu Malmössä sijaitsevassa merellisten toimintojen osaamiskeskuksessa **Marint kunskapscenter** (SMKC)¹⁰, joka avasi ovensa tammikuussa 2020, oli inspiroiva. Niin oli myös Uudesta luontokeskuksesta käyty keskustelu toiminnanjohtaja Michael Palmgrenin kanssa. Palmgren on ollut mukana toiminnassa 25 vuotta ja on yksi uuden luontokeskuksen alkuunpanijoista. Hän kertoi pitävänsä mielellään yhteyttä myös tulevaisuudessa ja tukevansa Tammisaaren Uutta luontokeskusta. Sekä osaamiskeskuksen meriympäristöön kytkeytyvä toiminta Malmön ulkopuolella että digitaalista ja kosketusaistillista tekniikkaa kutsuvasti

⁸ <https://www.merikeskusvellamo.fi/sv/>

⁹ <https://www.hogakusten.com/sv/naturum-hoga-kusten>

¹⁰ <https://www.smkc.se/>

yhdistävä näyttely, samoin kuin keskuksen meripedagoginen toiminta ja merelliset tehtävät yhteistyössä ulkopuolisten toimijoiden kanssa voisivat innostaa ja toimia hyvinä esikuvina Uudelle luontokeskukselle. Meripedagogista toimintaa rahoittaa lähinnä Malmön kaupunki, joka on myös sijoittanut 50 miljoonaa kruunua Luontokiinteistöön ja meripedagogiseen leikkipuistoon.

Luontokeskus 2.0

Tässä osiossa esitellään vähitellen ääriviivansa saanut Uusi luontokeskus 2.0 Näemme tässä esiteltyjen toimijoiden välillä monia synergiamahdollisuuksia, jotka ovat samankaltaisia kuin hankesuunnitelmassa esitetyt eli:

1. Metsähallituksen tehtävä markkinoida kansallispuistoja ja jakaa tietoa kävijöille
2. Raaseporin kaupungin mielenkiinto nostaa omaa ja koko seudun profiilia luontomatkailussa
3. Raaseporin kaupungin mielenkiinto palvella matkailutietoa haluavia vierailijoita
4. Ihmisten houkuttelemisen satama-alueelle ja sen ravintoloihin
5. Tutkimustahojen mielenkiinto tuoda suurelle yleisölle esiin saaristomme ainutlaatuista luontoa.
6. Mahdollisuudet levittää ympäristötietoa vierassatamassa vieraileville, erityisesti vilkkaimpana kautena.
7. Alueellista ja projektimaista toimintaa, joka sisältää tietoa luonnosta suurelle yleisölle
8. Ulko-opetuspalvelujen tarve päiväkodeille ja kouluille läntisellä Uudellamaalla mm. toiminnot pedagogisten varusteiden varastointia ja lainausta varten
9. Luontomatkailuyrittäjien toimisto- ja varastotilojen tarve, mm. varusteiden vuokraus ulkoilukäyttöön
10. Tietoa alueen virkistysalueista
11. Tilojen tarve sellaisia kokouksia ja aktiviteetteja varten, joiden teemana on luonto ja ympäristö
12. Paikallisille taiteilijoille mahdollisuus asettaa esille luontoon liittyviä töitään

Loppujen lopuksi kaupunki päättää kenestä tulee uusi päävuokralainen, ja yllämainitut kriteerit ja hyvä yhteistyömalli ovat kaupungin mukaan ratkaisevassa asemassa uuden päävuokralaisen valinnassa.

Uuteen luontokeskukseen liittyvät toimijat

Prosessin aikana on kiteytynyt kolme toimijaluokkaa:

1. **Läsnäolevat toimijat**, jotka haluavat vuokrata tilat päivittäiseen käyttöön.
2. **Läheisesti liittyvät toimijat**, jotka haluavat olla lähellä toimintaansa mutta eivät jatkuvasti vuokralla
3. Muut sidosryhmät joita kiinnostaa vuokrata tilaa ja toimitiloja satunnaisesti

Läsnäolevat toimijat

Natur och Miljö r.f.

Naturskolan Uttern on Suomen vanhin luontokoulu. Luontokoululla on kaksi vakituksessa työsuhteessa olevaa luontopedagogia, joista toinen työskentelee pääasiassa läntisellä Uudellamaalla. Luontokoulu Uttern tarjoaa ruotsinkielisiä ulko-opetuspalveluja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yksiköille. Luontokoulun toimisto ja varasto sijaitsevat Siuntiossa, mutta Tammisaari on houkutteleva vaihtoehto.. Natur och Miljö harjoittaa kansallisella tasolla myös neuvontatoimintaa teemoina mm. Itämeri ja kestävä elämäntyyli. Natur och Miljö elättelee toiveita siitä, että Uudesta luontokeskuksesta tulisi luontokouluopettajille inspiroiva työympäristö ja odottaa suurin toivein palkitsevaa yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa. NoM näkee hyviä mahdollisuuksia synergiaan muiden luontopedagogiikassa suomeksi työskentelevien toimijoiden kanssa, luontomatkailualan toimijoiden sekä luontoinformaatiota suurelle yleisölle tuottavien toimijoiden kanssa.

Vaikka luontokoulun pääpaino on ulko-opetuksessa, kuuluu luontokouluopettajien visioon tarjota syventävää vesipedagogista toimintaa, mikä edellyttää fyysistä tilaa ja edistyneempää välineistöä käsien ulottuville (jota ei tarvitse siirtää jokaiseen opetusympäristöön autolla), yksinkertaisia laboratoriotiloja, pysyvää näyttelyä sekä wc/kuivaus/lämmitys/taukomahdollisuuksia ryhmälle sisätiloissa. Tilantarpeeksi arvioidaan syksyllä 2020 kaksi työpistettä ja varasto opetusvälineille. Varastotilan tarve voitaisiin hyvinkin ratkaista varastoimalla joitakin tilaa vieviä esineitä toiseen paikkaan, koska on selvää että rakennuksen tiloja tulee vuoden lämpimänä aikana käyttämään tärkeämpiin tarkoituksiin.

Raaseporin luonto ry -yhdistys on Natur och Miljön Raaseporin paikallisyhdistys. Raaseporin luonto haluaa aiempaa laajemmin kytkeä toimintansa luontokeskukseen ja odottaa voivansa jatkossakin esittää luontodokumenttielokuvia Uudessa luontokeskuksessa.

Metsähallituksen luontopalvelut

Metsähallituksen luontopalvelut on toinen hankkeen päätoimijoista ja sillä on NoM:n tavoin ollut toimistotilat luontokeskuskiinteistössä. Vaikka ne ovatkin nyt löytäneet uudet toimistotilat Tammisaaresta ja siirtyvät pois luontokeskuksen kiinteistöstä ennen vuodenvaihdetta suunnitelmissa on olla osallisina Uudessa luontokeskuksessa. Toimijakokouksessa 29.9 Metsähallitus kehotti läsnäolevia yrittäjiä tekemään ehdotuksia Uuden luontokeskuksen toimintakokonaisuudeksi ja yhteismalliksi, johon Metsähallitus voisi osallistua. Lähtokohtana on vastaava konsepti (joka perustuu yhteen pääyrittäjään) kun muissa Suomen luontokeskuksissa nykyään (katso Benchmarking s. 10.)

Yhteistyössä valitun yrittäjän kanssa Metsähallitus suunnittelee kävijöille tarkoitettua digitalisoitua infopistettä, jossa annetaan tietoa mm. Tammisaaren luontokeskuksesta, Raaseporin linnasta ja Dagmarinpuistosta. Yhteistyö muiden Uuden luontokeskuksen toimijoiden kanssa luonto-opastusten, tapahtumien ja luontopedagogiikan ympärillä voi myös tulla ajankohtaiseksi.

Pro Litore -yhdistys

Pro Litore -yhdistys ry (Havsmanualen 2 hanke), jolla jo on venepaikka luontokeskuksen kupeessa, kaavailee omaa toimistotilaa ja tiettyä varastotilaa Uudesta luontokeskuksesta, mikäli hanke saa hakemansa rahoituksen. Yhdistys, jolla on läheistä ja tärkeää yhteistyötä ympäristöviranomaisten ja ympäristötutkijoiden kanssa, suunnittelee esittelevänsä päivänkohtaista ympäristötietoa Uudessa luontokeskuksessa ja siten tuoda esiin työtään Länsi-Uudenmaan rannikkovesien tilan valvomiseksi. Yhdistyksen tarkoituksena on yhdessä muiden Uuden luontokeskuksen toimijoiden kanssa työskennellä kansansivistyksen ja luontokasvatuksen parissa. Yhdistys näkee monia etuja siinä, että se on osa luontokeskusta, joka pohjaa nykyiseen Luontokeskuskonseptiin (rakennukseen, sen tunnettuun sijaintiin ja näyttelyyn). Ne näkevät myös runsaasti potentiaalista synergiaa yhdistyksen ja saariston luontomatkailun välillä.

Kiinnostuneita yrittäjiä

Hankepäällikkö on, lähtien hankesuunnitelmasta ja kaupungin mielenkiinnosta pitää yhtä yrittäjää päävuokralaisena, käynyt vuoropuhelua pääasiassa kahden paikallisen yrittäjän – Melontatehtaan ja Archipelago Activitiesin – kanssa. Molemmilla on kytkös luontoaktiiviteettitoimintaan kansallispuistossa ja seudulla. Molemmat ovat ilmaisseet halunsa olla päävuokralaisia pitäen Uutta luontokeskusta toimintansa perustana.

Jöns Aschan (Melontatehdas) on toinen näistä kahdesta yrittäjästä. Hän on luonut mallin matkailun keskiölle (hubille), jossa useat eri osapuolet ovat toimittajia ja asiakkaita. Tämä suunnitelma sisältää osia yllä kuvatusta Luontokeskus 2.0 -hankevisiosta ja alla esitetyistä päätoimijoista koostuvan yhteistyöryhmän, jotka voivat yhdessä panostaa siihen, että Luontokeskus 2.0 pitämällä tähtäyksellä houkuttelisi uusia, erityisesti luontopedagogiikasta, luontomatkailusta ja ympäristötiedottamisesta kiinnostuneita toimijoita.

Melontatehtaan liiketoimintasuunnitelma ei ole vielä valmis, mutta tarkoituksena on saada mukaan sidosryhmiä, kuten NoM, Pro Litore, Metsähallitus, Bokkalaset, Melontatehdas, ”incoming” matkatoimistoja ja eri virkistystoimijoita (yhdistyksiä ja yrityksiä). Joitakin suullisia periaatesopimuksia on jo solmittu, mutta budjettityö ja rahoitussuunnitelma vaativat vielä työtä Raaseporin vuokravaatimusten täyttämiseksi. Jotta tämä saadaan toimimaan, luodaan myös verkkopohjainen ”ohjausjärjestelmä” verkkokauppoineen, jossa aktiviteetit ja huonevaraukset ovat mahdollisia. Sopimukset muiden kiinnostuneiden kanssa saataneen ratkaistua marraskuun loppuun mennessä.

Tammisaaren Portti/Satamaterassi on myös osallistunut toimijakokoukseen ja käynyt vuoropuhelua hankepäällikön kanssa hankkeen käynnistymisestä alkaen. Ne ovat osoittaneet kiinnostusta

satamakonttorin siirrosta Uuteen luontokeskukseen 5-6 viikoksi huippukauden aikana kun niiden nykyinen Tammisaaren satamaa koskeva sopimuksensa umpeutuu vuonna 2022. Uusi satama-suunnitelma voi silti vaikuttaa heidän kiinnostukseensa ja tilantarpeeseensa tulevaisuudessa.

Läheisesti liittyvät toimijat

Alla mainitut toimijat näkevät etuja siinä, että ne ovat lähellä Uutta luontokeskusta, mutta useimpien toiminta on hankevaroin rahoitettua, mikä vaikuttaa niiden sitoutumiseen ja tilantarpeeseen.

Yrkeshögskolan Novia

Yrkeshögskolan Novian tutkimusosasto ja biotalouden osasto toivovat, että Uusi luontokeskus jatkaa konferenssi- ja kokoustilojen tarjontaa. Niillä on tarvetta matalan kynnyksen kokoontumistilasta halutessaan kertoa tutkimustuloksista ja tiedottaa suurelle yleisölle. Novia on lisäksi kiinnostunut (läheisessä yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa) Tammisaaren luontokeskuksen perusnäyttelyn pohjalta edelleen kehittämään ja syventämään näyttelytoimintaa Itämeren rehevöitymistä käsittelevien yhteisten tiedotuskampanjoiden avulla. Novian koulutusohjelman *Sustainable coastal management* opiskelijat tarvitsevat harjoittelupaikkoja, esim. työtä näyttelyissä, tapahtumissa ja kampanjoissa, joiden teemana on kestävä rannikkohallinto.

Tammisaaren Urheilusukeltajat Piraya ry.

Tammisaaren Urheilusukeltajat Piraya haluaa toimintansa puitteissa toimia osana Uutta luontokeskusta. Yhdistys tarvitsee myös tiloja esim. elokuvien esittämiseen, jäsenten kokoontumisiin sekä kursseja ja kokouksia varten. Yhdistys näkee synergioita oman toimintansa ja niiden toimijoiden kanssa, jotka ovat osoittaneet haluavansa kuulua Uuteen luontokeskukseen.

Raaseporin 4H -yhdistys

4H -yhdistys on kiinnostunut jonkinlaisesta lapsi- tai nuorisotoiminnasta Uudessa luontokeskuksessa. Yhdistys pyrkii toimintansa puitteissa järjestämään kesätyötilaisuuksia paikallisille nuorille ja näkee hyvän mahdollisuuden siihen järjestämällä lastenohjelmaa Uudessa luontokeskuksessa.

Muut kiinnostuneet

Muut toimijat, jotka ovat ilmaisseet kiinnostuksensa panostaa tulevaisuudessa Uuteen luontokeskukseen, hakevat kansansivistys- ja tiedotustoiminnan yhteistyötä ympäristö- ja luontoalalta erityisesti saaristoon ja kansallispuistoon liittyen. He haluavat vuokrata isohkon kokoushuoneen tai auditorion ohjelmatoiminnalle ja mahdollisuuden käyttää mm. keittiötä, WC:tä, toimisto- ja IT-tekniikkaa.

Näitä kiinnostuneita ovat tällä hetkellä:

- **Passer media** niminen Tammisaaressa vaikuttava yritys, joka tekee luonnontieteellisiä koulufilmejä
- **Scoutkåren Ekenäs Skogsvandrare**, joka on yksi niistä yhdistyksistä jotka ovat vierailleet luontokeskuksessa osana ohjelmaansa.
- **Ruotsinkielinen Marttaliitto (Marthaförbundet)** ja sen ajankohtainen (3-vuotinen) hanke Itämeri 2.0, joka keskittyy (1) muoviin liittyvään problematiikkaan, (2) veneilyn ja saaristossa oleskelun aiheuttamaan vaikutukseen luontoon ja (3) kannustaa käyttämään ”älykalaa” eli kalalajeja, joita ei hyödynnetä
- **Tvärminnen Eläintieteellisellä Asemalla** on mielenkiintoa tehdä tulevaisuudessa yhteistyötä meriympäristökasvatuksen tiimoilla ja asema pitää luontokeskusta sille oivallisena paikkana kertoa suurelle yleisölle Suomenlahden rannikkovesiä koskevasta tutkimustyöstä.
- Ryhmä valokuvaajia on ilmoittanut kiinnostuksestaan järjestää näyttelyjä Uudessa luontokeskuksessa ja odottaa yhteistyötä uusien toimijoiden kanssa
- Tammisaaren Elokuvajuhlat ry on esittänyt Tammisaaren luontokeskuksessa dokumentteja, erityisesti ympäristö- ja luontoaiheisia elokuvia vuosittaisilla elokuvajuhlilla tammikuussa. Yhdistys on toiminnan käynnistymisestä vuonna 2006 alkaen järjestänyt elokuvajuhlien yhteydessä muuta ohjelmaa kuten keskusteluja kutsuttujen vieraiden kanssa ja pop-up kahvilan. Ne haluavat mielellään jatkossakin järjestää vastaavia ohjelmakokonaisuuksia Uudessa luontokeskuksessa muiden toimijoiden kanssa.
- Pro Artibus -säätiö, joka on usean vuoden ajan tehnyt monipuolista yhteistyötä luontokeskuksen kanssa julkisten tapahtumien osalta. Säätiö on juuri saanut valmiiksi toimintasuunnitelman siitä, miten ympäristötoimijat voivat ottaa kuvataiteilijoita mukaan eri prosesseihin.

Yhteistoimintaa ja synergiaa Luontokeskuksen co-workingtyötilassa

Hankesuunnitelmassa esitellään idea siitä, miten luontomatkoilusta, ulkoilusta, ympäristöpedagogisesta toiminnasta sekä luonto- ja ympäristötiedottamisen levittämisestä kiinnostuneiden toimijoiden yhteistyö voisi hyötyä fyysisestä tilasta erityyppiselle asiakaspalvelulle, kokouksille ja toimistotehtäville – eräänlaisesta co-workingtyötilasta. Hankkeen päämääränä on siis ollut osoittaa kolmannen sektorin, kunnan, valtion ja tutkimuskentän toimijoiden sekä luonto- ja ympäristökentän yrittäjien väliset synergiaedut sekä niiden Uuteen luontokeskukseen liittyville toimijoille mahdollisesti tuomat yhteistyövoitot. Hankkeen loppuvaiheessa olisi taloussuunnittelun näkökulmasta saanut olla mukana useampia läsnäolevia toimijoita. Potentiaalisille toimijoille kestää aikansa nähdä ne mahdollisuudet ja edut,

jotka kyseinen hubi antaa. Siksi on todennäköistä, että yhä useammat tulevat tajuamaan tiiviin yhteistyön tuomat edut kun esitellään suunnitelma siitä, miten sidosryhmät voivat olla osa Uuden luontokeskuksen toimintaa.

Tarvitaan havainnollinen suunnitelma tiedon levittämiseksi mahdollisuudesta vuokrata työhuone esimerkiksi yhdeksi päiväksi viikossa, tai esittelytila, galleria tai auditorio yksittäisille tapahtumille. Uusi luontokeskus voisi siis esimerkiksi tarjota yhdistyksille, yrityksille ja muille kiinnostuneille toimijoille erilaisia **Luontokeskuspaketteja**. Vastaavista järjestelyistä voidaan esittää useita malleja ja tarjota vaikkapa eri paketteja:

1. Tila työhuoneessa omalla kirjoituspöydällä, mahdollisuus käyttää internetiä, tulostinta, kopiokonetta, skanneria, showroom/auditoriota sekä oikeus käyttää henkilöstötiloja
2. Työpiste tietty tuntimäärä viikossa yhteisen kirjoituspöydän ääressä, sama pääsy yllämainittuihin toimistoresursseihin (tämä paketti voisi sopia aktiviteettia suunnittelevalle toimijalle, joka tarvitsee työpisteen yhdeksi päiväksi)
3. Oma, päivä- tai tuntikohtaisesti varattava huone yllämainituin oikeuksin käyttää toimistoresursseja (yksi luonto-opas on jo tiedustellut tällaista pakettia)
4. Gallerian, auditorion tai molempien vuokraus ryhmälle puoli- tai kokopäiväksi

Vuoropuheluprosessin aikana on kerran keskusteltu siitä, miten matkailu- ja vierailutoiminnan tiedottamista ja palvelutarjontaa voitaisiin sovittaa yhteen, ja eri ehdotuksia on käsitelty. Eräs mahdollisuus on, että ne toimijat jotka haluavat käyttää kyseistä palvelua jakavat vastuun ja/tai kustannukset miehitetystä tiedotustiskistä ja toimintaisännästä/emännästä, erityisesti huippukauden aikana.

Kustannukset ja rahoitus

Hankevastaava organisaatio on Natur och Miljö r.f. -niminen yhdistys ja hankkeen päärahoittaja (60 %) on Leader-ryhmä PomoVäst. Svenska kulturfonden on myöntänyt hankkeelle täydentävää rahoitusta.

Raportointi ja hankkeen tulosten levittäminen

Tietoa hankkeesta on levitetty Natur och Miljön sekä hankkeen Facebooksivulla¹¹ ja kotisivulla¹². Hankkeen käynnistymisen yhteydessä tietoa välitettiin mm. lehtiartikkeleiden ja radiohaastattelun avulla. Lehdistötietoa toimitetaan marraskuussa.

¹¹ <https://www.facebook.com/groups/visionnyanaturum>

¹² <https://www.naturochmiljo.fi>

Johtopäätökset ja ehdotukset

Nykytilanne voi antaa mahdollisuuden jatkaa Tammisaaren luontokeskuksen toimintaa. Vastuullinen osapuoli ja organisaatiomalli ovat kuitenkin kysymyksiä, joista on keskusteltava kun vuoropuhelua Raaseporin kaupungin, Metsähallituksen ja kaavavaltuutettujen toimijoiden ja sidosryhmien välillä jatketaan. Sen todennäköisyys, että Uusi luontokeskus käynnistyisi keväällä 2021 ja voisi jatkaa toimintaa olisi kuitenkin paljon suurempi, jos kaupunki voisi löytää keinoja tukea kyseistä tärkeää luontopedagogista ja kansansivistyksellistä työtä. Tammisaarella jo sijaitseva kaikkien ulottuvilla oleva, tuttu, suosittu ja houkutteleva luonto- ja ympäristöpedagoginen keskus on voimavara, jota ei tule väheksyä. Tässä on paikallaan huomauttaa, vaikka se lienee itsestään selvää, ettei Luontokoulu Uttern voi jakaa tiloja anniskelutoiminnan kanssa. Kaupungin infopiste sen sijaan sopisi erinomaisesti Uuteen luontokeskukseen.

Luontomatkailun kasvupotentiaali läntisellä Uudellamaalla

Raaseporilla on valtavasti potentiaalia ja perusedellytykset olla koko Etelä-Suomen lähialuevirkeystoiminnan, kestävän luontomatkailun ja ympäristötiedotuksen keskus. Luontokeskuskiinteistön sijainti vierassatamassa on tarkoituksenmukainen perusta saaristoaktiiviteeteille, kävelyetäisyydellä rautatieasemasta, lähellä palveluita, kuten kahviloita ja ravintoloita, ruokakauppoja ja informaatiota sekä muita Tammisaaren ja Raaseporin tarjoamia aktiiviteetteja ja elämyksiä.

Kyse on nykyisin suhteellisen vähän hyödynnetystä potentiaalista ja nyt olisi kaupungilta fiksu liike katsoa tulevaisuuteen ja varautua myös suurempiin matkailijavirtoihin. Koska koronapandemia on estänyt matkustamista ulkomaille, on uusista tavoista viettää ”kotilomaa” tai lähimatkailusta tullut monille uusi lomatreendi ja vaihtoehto ulkomaanmatkoille. Tämä johti myös siihen, että vaikka pandemia väritti koko vuoden 2020 huippuseasonkia, oli kausi suhteellisen hyvä monille Raaseporissa luonto- ja matkailualalla työskenteleville. Korona- ja ilmastokriisistä kumpuava maailmanlaajuinen lomakulttuuritrendi tulee pitemmällä tähtäyksellä todennäköisesti tuomaan myös Suomeen lisää kansainvälisiä ympäristötietoisia ja luonnosta kiinnostuneita matkailijoita. Jos Raasepori löytää markkinaraon luontoperusteiselle matkailulle ja on hyvän infrastruktuurin avulla valmis sellaiseen ryntäykseen sillä on käsissään valttikortti. Kaupunki voisi myös sisällyttää strategiaansa ja työhönsä samanlaisen mallin kuin YK:n Kestävän kehityksen tavoitteet, joihin Raasepori kaikkien muiden Suomen kaupunkien tapaan on sitoutunut.

Organisaatiomalli

Esimerkiksi pääsidosryhmistä koostuva yhteistyöryhmä voisi löytää Luontokeskus 2.0:lle sopivan organisaatio- ja yhteistyömallin. On olemassa joukko erilaisia, paikallisten olojen ja sidosryhmien tarpeiden pohjalta luotuja malleja – yhtiöitä, yhdistyksiä, säätiöitä ja osakeyhtiöitä. Kysymys

on noussut esiin muutaman kerran hankkeen aikana, mutta sitä on lykätty tulevaisuuteen koska suunnitelmaa ei ole tarpeeksi hyvin ankkuroitu potentiaalisten toimijoiden keskuuteen.

Yllä kuvattu suunnitelma perustuu sille, että yksi toimija on päävuokralainen, koska se on ollut kaupungin virkamiesten vaatimus. Uusi luontokeskus voisi silti olla Raaseporin vihreä ”lippulaiva” ja toimia kokonaan tai osittain kunnan ohjauksessa (kuten SMKC Malmössä). Hedelmällistä yhteistyötä voitaisiin kehittää raportissa esitettyjen toimijoiden välille, ja myös sivistystoimialan, varhaiskasvatuspedagogiikan sekä matkailu-, kulttuuri- ja kehitystoimialojen kanssa. Silloin on ratkaisevan tärkeää luoda osallistumismalli, joka toimii niin yrittäjille kuin kolmannen sektorin toimijoille.

Sen sijaan, että kiinteistö vuokrattaisiin kokonaisuudessaan markkinahintaan pääyrittäjälle, joka puolestaan vaatii markkinahinnan aatteellisilta toimijoilta, kaupunki voisi siis noudattaa samaa periaatemallia kuin kirjastossa ja uimahallissa. Siellä sekä yrittäjät että aatteelliset toimijat hyödyntävät tiloja mutta hieman vaihtelevin ehdoin.

Loppukommentti

Lopuksi neuvo vastaaville yhteistyöhankkeille. Tapahtumien kulkua ei voi täysin ennakoida, mutta neuvoksi käy, että jos koordinoituvastuu on annettu yhdelle osapuolelle (joka ei ole kaupunki), kaikki toimijat on ohjattava hankkeen koordinoijalle. Jos keskusteluja silti käydään esim. kaupungin ja asianosaisen kesken tulisi suunnitelmat yhdistää hankkeeseen, jottei aiheuteta rinnakkaisia prosesseja ja turhaa työtä.